

Pact van Teylingen

Natuurontwikkeling samen met de landbouw

MARJA ZANDBERG

In de Duin- en Bollenstreek is een bijzondere set afspraken gemaakt tussen bestuur, natuurbescherming, landbouw en landschapsbeheerders. Geprikkeld door dreigende grootschalige verstedelijking werd een verbond gesloten: het "Pact van Teylingen". Dit pact moet ook de opstap zijn voor daadwerkelijke realisatie van natuurontwikkeling langs de binnenduinrand. Iets waar de natuurbescherming lang op moest wachten.

De eerste aanzet van het Pact van Teylingen ligt in 1993, toen, met het oog op een herziening van het streekplan Zuid-Holland West, de provincie Zuid-Holland de Nota Keuzevarianten en Keuzebepalingen maakte.

Woningbouwplannen

Deze nota gaat onder meer in op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden in de Duin- en Bollenstreek en geeft ook aan hoe woningbouw daar ingevuld kan worden. Er werd voorgesteld om veel te bouwen; voor de eigen behoefte van deze streek, maar ook voor de regio Leiden (8300 woningen tot 2015) en mogelijk zelfs ook voor overloop uit Noord-Holland (10.000 woningen). Zoiets leidt tot een "Bollenstad" en zoiets viel niet in goede aarde in de Duin- en Bollenstreek. Provincie en streek moesten samen naar oplossingen gaan zoeken.

Om die oplossingen te creëren werd in 1994 een overlegcircuit opgestart met vertegenwoordigers van alle belangen en bestuurslagen. Dit was het "gebiedsgericht project voor de Bollenstreek". Het moest leiden tot een gezamenlijk toekomstbeeld

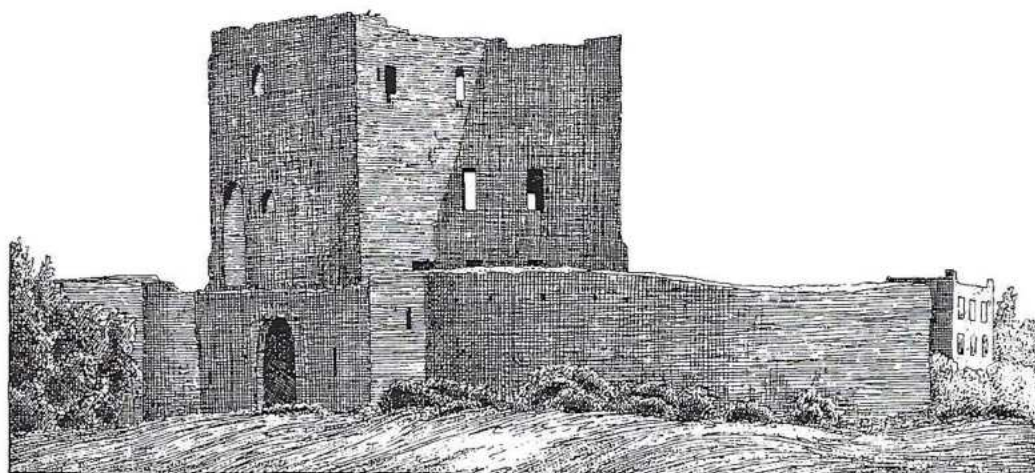
en tot afspraken tussen de relevante sectoren. Die afspraken zijn er gekomen en zijn 'Pact van Teylingen' gedoopt. Ze zullen een plaats krijgen in het nieuwe streekplan, zodat de cirkel rond is.

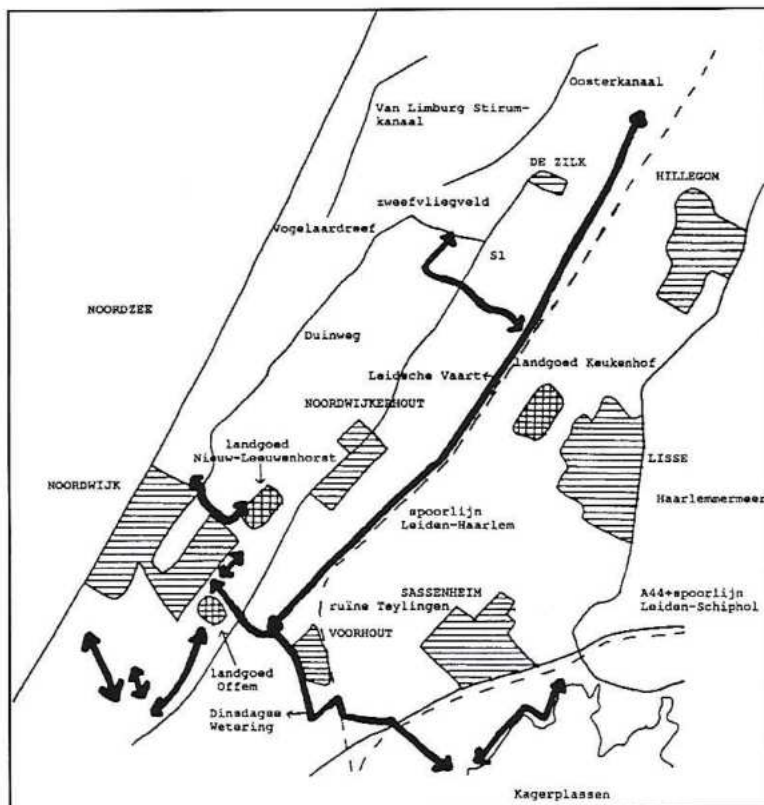
Natuur

De totstandkoming van het pact is een voor de natuur belangrijke ontwikkeling, want deze stond en staat onder bijzondere druk. Het gaat om essentiële stukken natuur in de Duin- en Bollenstreek. Behalve de brede duingebieden vinden we in het achterland daarvan andere, sterk met het duin samenhangende, natuurgebieden. Dit zijn met name de landgoederen, de Kagerplassen en een aantal soortenrijke graslanden. De oppervlakte natuur is nogal achteruit gegaan door afgraving voor de bollenteelt en stedelijke uitbreiding. Daarnaast is de kwaliteit van wat nog restte verminderd. Die natuur dreigt nog steeds terrein te verliezen, niet alleen door woningbouw, maar ook door aanleg van bedrijfsterreinen en wegen, recreatie en de steeds intensievere bollenteelt. De voortdurende kwaliteitsvermindering wordt veroorzaakt door veranderingen in milieu en in de ruimtelijke structuur. De landgoederen zijn bijvoorbeeld steeds geïsoleerder komen te liggen, wat leidde tot verarming: planten diersoorten verdwenen en een neergaande spiraal kwam in gang.

De kwaliteit van het grondwater is een ander voorbeeld. Het schone, kalkrijke en voedselarme water uit de duinen kwelt omhoog in het bollenteeltgebied. Daar zorgen tegenwoordig de bestrijdingsmiddelen en meststoffen die de bollenteelt gebruikt voor een dramatische daling van de kwaliteit. De natuur die met de hoge waterkwaliteit

De ruïne van het slot Teylingen staat model voor de natuur in de bollenstreek. Door het pact wordt het mogelijk om de natuurwaarden te verbeteren.

Ecologische verbindingsschakels in het Pact van Teylingen.

samenhang is verdwenen. De achteruitgang van de natuur in de duin- en bollenstreek wordt steeds minder geaccepteerd. De duinen zijn kerngebieden van de nationale ecologische hoofdstructuur en ook op regionaal niveau wordt natuur wordt gezien als een versterking van de streek.

Verbindingen

Het Pact van Teylingen wil de achteruitgang van de natuur stopzetten. Er zijn afspraken gemaakt over een aantal ecologische verbindingen (tussen landgoederen en duinen bijvoorbeeld) waar zowel insecten (denk aan vlinders en libellen) als zoogdieren (ree, hermelijn) van kunnen profiteren. Het gaat om "natte" verbindingen (o.a. langs de Dinsdagse Wetering en de Leidsche Vaart) en "droge" verbindingen (o.a. tussen landgoed Keukenhof en de duinen).

De eekhoorn heeft zijn naam aan één van de deelprojecten gegeven. Hij staat symbool voor de verschillende ecologische (en recreatieve) verbindingen in het Pact van Teylingen. Hij loopt, springt door de bomen en duikt in het water (foto: Henk Harmsen).

Het pact gaat ook in op het gedeeltelijk stopzetten van de grondwaterwinning in de duinen. Hierdoor zal het bollengebied door toenemend kwelwater mogelijk wateroverlast krijgen. De provincie wil dit voorkomen door het water aan de binnenduinarand op te vangen in een bufferzone. In die te creëren zone wordt het kwelwater zoveel mogelijk voor natuurdoelen benut. Oorspronkelijke plannen wilde voor een groot natuurontwikkelingsgebied konden niet gerealiseerd worden omdat er te goede bollengrond verloren zou gaan. Daarentegen is afgesproken dat bij Lentevreugd in Wassenaar natuurontwikkeling ter grootte van 60 ha wordt gerealiseerd met terugkeer van kwelwater.

Tevens zijn afspraken gemaakt voor kwaliteitsverbetering in het duingebied zelf en is een strook tussen Noordwijk en Ruigenhoek (ten westen van de Duinweg en Vogelaardreef) als natuurontwikkelingsgebied aangemerkt. Uit die strook kunnen met natuur strijdige functies (waaronder bollenteelt en campings) worden verplaatst. Soortgelijke afspraken zijn gemaakt voor de landgoederen. Door aankoop van daarin aanwezige bollengronden wordt ontsnippering bereikt en kan de waterhuishouding geheel op de natuur worden afgestemd.

Tot slot wordt gestreefd krijgt natuur ook een plaats op het boerenbedrijf. Graslanden krijgen extra aandacht door bevorderen van natuurvriendelijk beheer van oevers, houtwallen, erf- en wegbeplanting.

Met behulp van de zogenaamde "Bijdrageregeling Gebiedsgericht Milieubeleid" zijn al twee projecten gestart:

- bufferzone De Zilk-De Ruigenhoek
- natuurontwikkeling duinzoom Noordwijk-Ruigenhoek.

Deze twee projecten, plus twee andere die op de nominatie staan voor uitvoering:

- bufferzone en natuurontwikkeling Lentevreugd
- een ecologisch en recreatief netwerk, Plan Eekhoorn genoemd,

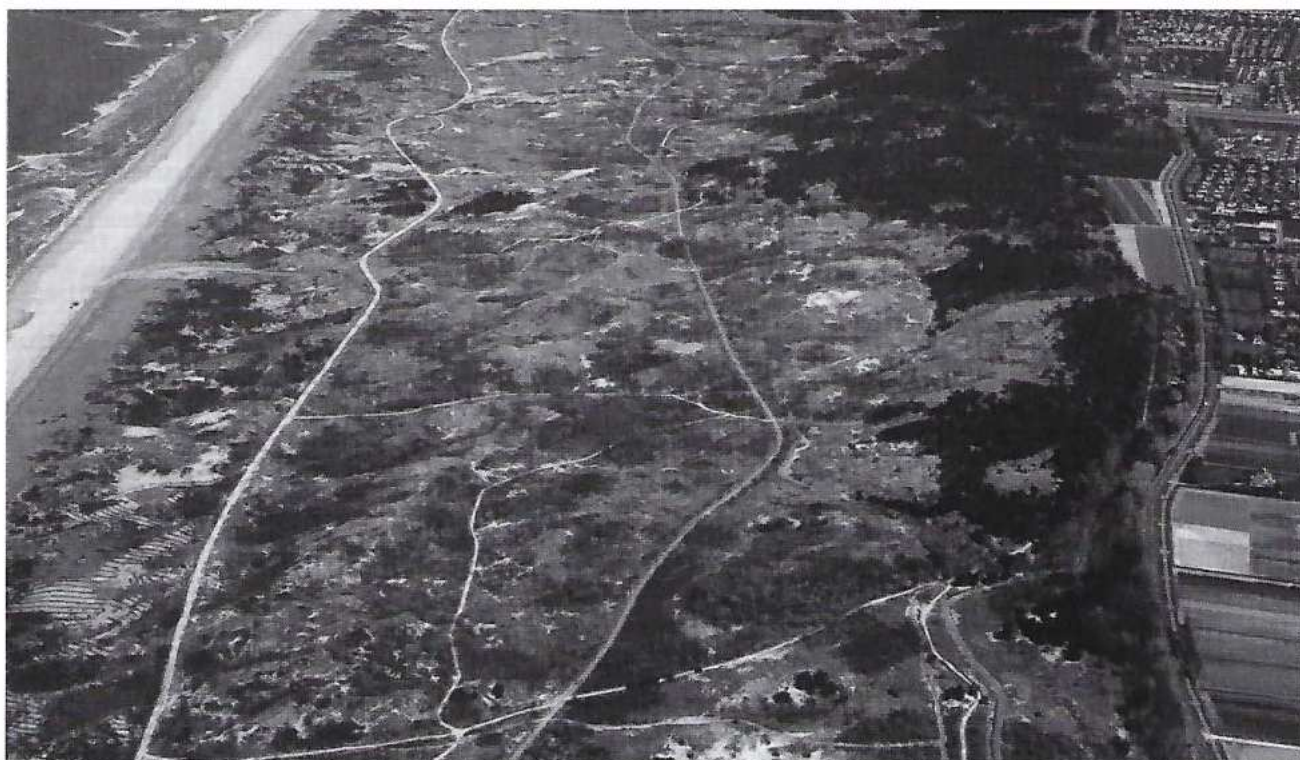
worden hieronder uitvoeriger besproken.

Zilk-Ruigenhoek

Dit belangrijke onderdeel van het Pact van Teylingen omvat aanleg en inrichting van een overgangszone tussen duinen en bollengebied. De zone is nodig vanwege de gewenste stopzetting van de grondwaterwinning in de Luchterduinen. Het dempen van onder andere het Van Limburg Stirumkanaal en het Verlengde Oosterkanaal zal de kwel in de binnenduinarand doen toenemen. De kwel is schoon, voedselarm water en moet de bron worden voor nieuwe, karakteristieke natuur. Hierbij moet men denken aan ontwikkeling van vochtige graslanden, oevervegetaties, sloot- en duinrelvegetaties en de bijbehorende vissen, insecten en amfibieën. Omdat in dit gebied de bollenteelt een zwaarder belang blijft dan natuur, wil men het opofferen van bollengrond minimaliseren. De zone wordt daarmee een natuurontwikkelingsgebied van beperkte omvang.

De provincie Zuid-Holland heeft inmiddels initiatief genomen tot onderzoek naar de mogelijke inrichting van een bufferzone aan de binnenduinarand, zodanig dat:

- wateroverlast vanuit het aangrenzende duingebied voor de bollenteelt wordt voorkomen;

Vanuit de lucht is goed te zien hoe scherp de overgang is in de binnenduinzoom van Noordwijk van duin naar bollenteelt en recreatievoorzieningen (foto: Paul Paris).

- het uit het duingebied komende schone, voedselarme water zo goed mogelijk wordt gebruikt voor natuurontwikkelingsdoeleinden.

Duinzoom Noordwijk-Ruigenhoek

Dit project, uitgevoerd door Stichting Duinbehoud, de beheerders en de provincie Zuid-Holland, moet de mogelijkheden voor natuurontwikkeling in de duinzoom tussen Noordwijk en Ruigenhoek in beeld te brengen. Het is het gevolg van de aanwijzing van het gebied ten westen en noorden van de Duinweg, Randweg, Kapelleboslaan en Vogelgaardreef (gemeente Noordwijk) als natuurontwikkelingsgebied. Hierbij wordt gestreefd naar opheffing van met de natuur strijdige functies, zoals campings, het zweefvliegveld, de grondwaterwinning en enkele verspreid liggende bollenvelden. Van groot belang is ook hier het stopzetten van de waterwinning in de Luchterduinen, waardoor vochtige en natte plekken op het zweefvliegveld ontstaan. Voor het gebied zal een inrichtingsschets worden uitgewerkt.

Lentevreugd

Voor natuurontwikkeling nabij Lentevreugd (Wasenaar) op 60 ha grond zijn de volgende voorwaarden voor realisatie van belang:

- de wijziging van de functie (van bollen naar natuur) moet snel en duidelijk zijn;
- er is snel duidelijkheid over financiële haalbaarheid;
- er duidelijkheid komt over de termijn waarop bedrijfsbeëindiging gaat spelen en hoe dit gaat plaatsvinden.

Wanneer de verschillende partijen (provincie en eigenaren) het eens zijn over de grondprijs van de grond, zal de provincie natuurontwikkeling gaan uitwerken.

Plan Eekhoorn

In tegenstelling tot wat de naam misschien doet vermoeden is het plan Eekhoorn geen initiatief voor een "eekhoorn reservaat" of iets dergelijks in de Duin- en Bollenstreek. Een dergelijk plan zou ook niet binnen de afspraken van het Pact van Teylingen passen. De eekhoorn is een symbool voor het gebruik van vele verschillende verbindingswegen. De eekhoorn loopt over de grond, springt van boom van boom en zwemt ook door water. Het plan Eekhoorn moet een beeld schetsen van een ecologisch en recreatief netwerk in de Duin- en Bollenstreek. Daarvan kunnen vele plant- en diersoorten profiteren, maar uiteraard ook de recreant. Zowel de natte als droge verbindingen uit het Pact van Teylingen worden uitgewerkt in dit plan. De Stichting Duinbehoud is betrokken bij dit project en zal het samen met onder meer het Milieuoverleg Duin- en Bollenstreek en gemeenten uitvoeren.

Enkele onderdelen van het Pact van Teylingen zullen een vervolg zullen krijgen in een ruimer kader. De Zuidhollandse natuur- en milieu-organisaties hebben zich voorgenomen om voor de hele kustzone tussen Den Haag en De Zilk een ecologisch-recreatief netwerk te ontwikkelen. Uitgangspunt daarvoor zal een nog te ontwikkelen ecologisch streefbeeld voor de kustzone zijn. In samenwerking met provincie, gemeenten, lokale milieugroepen en agrariërs wordt gekeken naar mogelijkheden om de ecologische hoofdstructuur versneld te verbeteren. Dit is nodig, want de bestaande natuurwaarden in de duinen, op de landgoederen en de graslanden verslechteren in een te hoog tempo. De belangrijkste knelpunten zijn daarbij ook de moeilijkste: algemene milieuvervuiling en verstedelijking in de kustzone.

ing. M.A. Zandberg is projectmedewerker bij de Stichting Duinbehoud